

Naturskyddsföreningens styrelse
Mikael Karlsson

Lilla Karlsö

Styrelsen i Naturskyddsföreningen Gotland har tagit del av Göran Enanders utredning om Lilla Karlsö. Länsförbundet har en hel del avvikande synpunkter på rapportens innehåll och slutsatser. Rapporten togs fram under stor hast och blev inte så genomtänkt som vi hade hoppats på.

Enander har själv ingen erfarenhet av Lilla Karlsö, vilket även gäller flera av de källor han använt för sin utredning.

Vi ser inte rapportens förslag som en väg att skapa en effektivare förvaltning, ett bättre skydd eller lägre kostnader för föreningen.

Länsförbundet anser att Lilla Karlsö ska ägas av Naturskyddsföreningen. Det innebär långsiktigt det starkaste skyddet för öns naturvärden. Länsförbundet föreslår att **riksföreningen överför ägandet av Lilla Karlsö till Naturskyddsföreningens länsförbund på Gotland**. I dagsläget har riksföreningens styrelse det yttersta ansvaret för att Lilla Karlsö sköts och skyddas på ett föredömligt sätt. Naturskyddsföreningen Gotland är intresserad och beredd att ta över ägandet och önskar därför att det påbörjas samtal om hur överlåtelsen ska ske framöver.

I avvaktan på en överlåtelse, eller om riksföreningen har en annan syn på ägandefrågan, föreslår länsförbundet att **riksföreningens styrelse delegerar fastighetens förvaltning till Naturskyddsföreningen Gotland**. Det innebär att länsförbundet påtar sig det fulla ansvaret för alla de frågor som är kopplade till förvaltningen. Länsförbundet ansvarar för alla kontakter med Länsstyrelsen som rör de frågor som är kopplade till naturreservatsförordnandet och ser till att organisera besöksverksamheten samt sköter fastighetsförvaltningen och sluter avtal om betesdriften.

Som övergripande riktlinjer för länsförbundets skötsel av Lilla Karlsö ska riksstyrelsens beslut från 15 december 1989 gälla, med de ändringar av teknisk karaktär som behövs för att överföra förvaltaransvaret till Naturskyddsföreningen Gotland.

För att Naturskyddsföreningen Gotland ska kunna ta på sig detta ansvar, krävs ett årligt ekonomiskt driftstöd från riksföreningen. Hur stort detta stöd ska vara överenskomms utifrån ett budgetunderlag. Inriktningsmålet ska vara att riksföreningens ekonomi endast ska belastas med det som direkt är kopp-

lat till det eventuella ägaransvaret, dvs. avskrivningar på gjorda investeringar, underhållskostnader för byggnaderna och eventuella nya investeringar i fastigheten.

För verksamheten 2011 brådskar ett beslut om ekonomiska villkor. Detta bland annat för att kunna boka turbåten för besökssäsongen 2011 och för att kunna planera marknadsföringen. Oavsett vilka beslut riksstyrelsen i övrigt fattar, behövs alltså en snar överenskommelse om driftbidrag för 2011.

Länsförbundet delar inte utredarens uppfattning att ett större inflytande från länsstyrelsen skulle gagna skyddet av Lilla Karlsös naturvärden. Länsstyrelsen/statens syn på naturvårdsfrågor är politiskt styrda och ofta på direkt kollisionskurs med naturvårdens intressen. Länsstyrelsens tidigare ageranden för att försäkra skyddet av de unika naturvärden på Lilla Karlsö är ett exempel på detta, ett annat är regeringens och naturvårdsverkets ageranden på riksplanet som till exempel i vargfrågan. Det är viktigt att slå vakt om det inflytande Naturskyddsföreningen har på skyddet och förvaltningen av Lilla Karlsö och att ansträngningar görs för att stärka föreningens inflytande över andra naturskyddade områden och naturvårdsarbetet i Gotlands län.

I bilaga till detta brev redovisar vi vår syn mer detaljerat på Göran Enanders utredning och motiv till våra ställningstaganden.

Gotland den 23 december 2010

För Naturskyddsföreningen Gotland

Anncatrin Hjernquist
/ordförande/

Anders Lekander
/sammankallande i fastighetsgruppen/

Bilaga

Detaljsynpunkter på Göran Enanders utredning

Bilaga

Naturskyddsföreningen Gotland och Lilla Karlsö, synpunkter december 2010

Kommentarer till Göran Enanders utredning om Lilla Karlsö

• *Riksföreningen kvarstår som ägare av Lilla Karlsö, med ansvar för fastighetsförvaltningen.*

Länsförbundet menar att **riksföreningen bör överlämna ägandet och förvaltaransvaret till Naturskyddsföreningen Gotland.**

Detta är i linje med riksföreningens fastighetspolicy och det som bäst gynnar Lilla Karlsö. En överlåtelse av ägandet till länsförbundet innebär att ägandet blir kvar inom Naturskyddsföreningens organisation, vilket långsiktigt är det bästa skyddet för Lilla Karlsö. Ingenting i Enanders utredning talar mot ett sådant förfarande. Om riksföreningen ändå väljer att nu inte överlåta Lilla Karlsö till länsförbundet borde man lämna en avsiktsförklaring om att en överlåtelse på sikt är önskvärd.

När det gäller frågor som utredningen skulle belysa menar vi att utredningen inte tar upp tunga argument som stöd för att länsförbundet ska ta över hela ansvaret för Lilla Karlsö. Utredningen belyser istället vad som talar mot oss, men flera av dessa bedömningsgrunder är onyanserade och borde ha varit mer genomtänkta. **Inom länsförbundet är vi speciellt förvånade över att Enander fäster så stor vikt vid underlag från enskilda tjänstemän på Länsstyrelsen, uppgifter som uppenbarligen inte kan åberopas som myndighetens uppfattning.** Delar av länsförbundets styrelse uppvaktade landshövdingen med anledning av detta. Det visade sig då att landshövdingen eller ansvarig enhetschef inte varit informerad om sakfrågorna eller de svar som enskilda tjänstemän lämnat. Vid vårt möte med landshövdingen tog ansvariga tjänstemän avstånd från formuleringar som lämnats till Enander och beklagade att de kommit till att användas i utredningen på det sätt som gjorts.

Även om Länsstyrelsens skulle haft de synpunkter som Enander tar med i sin utredning menar vi att det inte borde ha fått påverka utredningen. Den skulle istället lagt fokus på interna bedömningar inom Naturskyddsföreningen, inom ramen för styrelsens direktiv till utredningen. Som exempel vill vi peka på frågan om naturvårdsförvaltning och tillsyn av naturvårdsobjekt på Gotland. Det väsentliga i en sådan här utredning är vad Naturskyddsföreningen anser. Det är helt underordnat vad Länsstyrelsen kan ha för uppfattning. Naturskyddsföreningen är en fristående naturvårdsorganisation som gör fristående bedömningar av vad som är bäst för naturvården. **För Naturskyddsföreningen är det styrelsen i Naturskyddsföreningen Gotlands uppfattning som väger tungt, inte Länsstyrelsens! Det ingår inte i utredningens uppdrag att motarbeta länsförbundets naturvårdsarbete på Gotland eller att underminera länsstyrelsens förtroende för oss inom Länsförbundet.**

Vi har informerat utredaren olika väsentliga uppgifter om jäv, dubbla lojaliteter etc som borde vägts in i utredningen, men som han valt bort. Det är inte bra när en sådan här viktig utredning i stora stycken grundar sina bedömningar på uppgiftslämnare som kan antas ha personligt färgade syften med sina uttalanden. Vidare vill vi, med avseende på uppgifterna i utredningen om förtroendefrågor, lyfta fram det faktum att förtroende kan ha olika innebörd. Länsförbundet kan mycket väl ha förtroende för länsstyrelsens ledning, för att det går att ha förtroendefulla samtal och att det är lätt att få kontakt med ledningen och tjänstemän. Samtidigt kan länsförbundet ha uppfattningen att länsstyrelsen på flera plan inte sköter sina arbetsuppgifter på ett tillfredställande sätt.

• *Ett nytt betesavtal förhandlas fram under 2011. Utgångspunkten bör vara att en del av EU-stödet fortsättningsvis tillfaller fastighetsägaren.*

Betet är en omistlig del av Lillöns skötsel. Det innebär också en stor naturupplevelse för besökarna att få se gutefåren i sin ”naturliga” miljö. Lillön har här en stor konkurrensfördel framför Stora Karlsö. Bevarandearbetet för gutefår är historiskt sett starkt förknippat med Lilla Karlsö. Vi vill i detta sammanhang även påminna om Naturskyddsföreningens program för Lantraser i Naturvården (1999). ”SNF:s egna fastigheter bör i första hand betas av svenska utrotningshotade lantraser och att de raser används som kulturellt och historiskt hör hemma i respektive region.”

Enligt riktlinjerna för förvaltningen av Lillön från 1989 är ett mål att ön behåller sin ålderdomliga särprägel. Gutefårdriften är ett påtagligt medel för att uppnå detta mål.

Frågan om djurens dagliga tillsyn är naturligtvis ett ansvar för djurägaren, men rent praktiskt har det under många år varit en integrerad del av guidernas och tillsynspersonalens arbete. Det är alltså en hel del frågor som ska vägas in i ett betesavtal. Vi är övertygade om att vi har bra förutsättningar att åstadkomma ett för driften av Lilla Karlsö gynnsamt avtal. Självklart är vi medvetna om att jävsituationer kan uppstå i samband med förhandlingar om betesavtalet, men vi är också övertygade om att vi kan hantera detta.

• *Länsstyrelsen på Gotland föreslås som naturvårdsförvaltare på Lilla Karlsö med ansvar för tillsyn, uppföljning och miljöövervakning. Förvaltningen ska ske i samråd med fastighetsägaren.*

Länsförbundet motsätter sig den föreslagna lösningen. I det fall riksföreningen vill kvarstå som ägare av Lilla Karlsö menar länsförbundet att **det fulla ansvaret för öns skötsel och förvaltning, inklusive naturvårdsförvaltning, ändå bör överlämnas till Naturskyddsföreningen Gotland**. Riksföreningen kan då teckna avtal om skötsel och förvaltning med oss. Naturvårdsförvaltningen ligger kvar inom Naturskyddsföreningen och det räcker med att riksföreningen meddelar Länsstyrelsen att Naturskyddsföreningen Gotland är den som för Naturskyddsföreningens talan i frågor som rör Lilla Karlsö. Det medför att riksföreningen befrias från kostnader för naturvårdsförvaltningen som istället belastar Naturskyddsföreningen Gotland.

På sikt kan man ändra beslutsformuleringen i detta avseende, men det är inte nödvändigt att det sker direkt. Det kan till och med vara en fördel att inte nu ta initiativ till en process att ändra i föreskrifterna, eftersom det lätt kan initiera förslag att även göra andra ändringar. Om föreningen avsäger sig uppdraget som naturvårdsförvaltare skulle det vara ett svårt slag mot det naturvårdsarbete som Naturskyddsföreningen bedriver på Gotland och det skulle försämra vår ekonomi när vi genomför visningsverksamheten på Lilla Karlsö i enlighet Enanders förslag. Vi har svårt att tänka oss att det kan vara i riksföreningens intresse.

Vi anser att Naturskyddsföreningen genom oss är bättre lämpade att fortsätta uppdraget som naturvårdsförvaltare för naturreservatet Lilla Karlsö. Vi undersöker även möjligheterna att ta på oss fler förvaltningsuppdrag, främst av naturreservat som ligger på våra egna fastigheter. Detta skulle leda till att vi skulle komma i åtnjutande av ekonomiskt stöd för verksamheten. Något som skulle gynna förvaltningen av Lilla Karlsö och vår övriga verksamhet.

Enanders bedömning att motsätta sig Naturskyddsföreningen Gotland som naturvårdsförvaltare är kontraproduktivt från gotländsk naturvårdssynpunkt. Att en utredning av den här typen inte lyfter fram de positiva fördelarna som ett naturvårdsförvaltaruppdrag skulle innebära för vår verksamhet gör utredningen ofullständig. Att utgå från att det är Länsstyrelsen som själva har att avgöra i dessa frågor är att underkänna Naturskyddsföreningens möjligheter att påverka naturvårdsarbetet i länet. Låt oss få ta ansvar för förhandling med Länsstyrelsen i denna del. **Det finns inte något positivt för vare sig riksföreningens ekonomi eller naturvården på Gotland med förslaget att föreningen ska avsäga sig naturvårdsförvaltningen av Lilla Karlsö och låta Länsstyrelsen ta över.**

• Länsförbundet får fullt ansvar för guidning och övernattnig. Verksamheten ska bedrivas i enlighet med Naturskyddsföreningens interna mål. Förbundet får (genom avtal) använda byggnaderna i sin verksamhet och ska erbjuda övernattningsverksamhet. Riksföreningen stödjer detta ekonomiskt under en uppbyggnadsperiod. Utgångspunkten är att öka antalet besökare och erbjuda kvalificerad naturinformation i organiserad och kanaliserad form. Det bör fortsättningsvis vara möjligt att fritt kunna ströva på vissa områden uppe på platån.

Vi bedömer att vi på ett professionellt sätt kan svara för visningsverksamheten och att vi på sikt även har förutsättningar att lösa ekonomin för ett båtarrangemang, men eftersom Länsstyrelsen enligt förslaget får i uppdrag att ordna med båttransporten kommer de ekonomiska förutsättningarna i än mer ljus dager. Möjligheterna att genomföra visningsverksamheten på ett bra sätt ökar betydligt om vi kan vara naturvårdsförvaltare, eftersom vi bedömer att det finns goda möjligheter att få extra finansiering då. Det är också bra för verksamheten att man håller ihop de verksamheter som genomförs på ön under samma organisation.

Att vara guide på Lilla Karlsö är ett deltidsarbete. Under en normal besöksdag åtgår cirka 4 timmar till detta. Det är en stor fördel om guidepersonalen, som ändå är på ön, även kan användas till annat. Tillsyn av fåren och genomförande av projekt som är kopplade till miljöövervakningen är några uppgifter som guiderna kan utföra. Förutom den rena nyttan av att dessa uppgifter blir utförda, så höjer det guidernas kompetens, de får mer omväxlande och intressanta arbetsuppgifter och de blir också mer kompetenta som guider. Re-

sultat från miljöövervakningen kan vävas in i själva guidningen, vilket naturintresserade besökare uppskattar. Det finns alltså allt att vinna på att förvaltning, miljöövervakning och guidning integreras. Skulle dessa arbetsuppgifter lyda under olika huvudmän, skulle resultatet bli sämre och dyrare.

Även när det gäller tillsynen kan guiderna vara behjälpliga, genom att de hela tiden finns på ön. Vakande ögon finns på plats dygnet runt. Länsstyrelsens tillsynspersoner för naturreservat har många reservat att bevaka och kan rimligtvis bara vara på Lillön då och då, och transportfrågan från och till ön kan vara svårlöst. Att frånta naturskyddsföreningen en roll när det gäller tillsynen medför att denna uppenbarligen riskerar att bli sämre och dyrare.

Vi är bestörta över att Enander så lättvindigt förespråkar att **skyddet av Lilla Karlsös naturvärden ska försvagas**, även om han inte pekar på några regeländringar. Inviten till Länsstyrelsen är dock uppenbar. Här går Enander utanför sitt uppdrag och ansluter sig till de som gång efter annan försökt försämra skyddet. Om man gör en översyn av föreskrifterna bör man utgå från ett ordentligt sakunderlag och att, som i fallet Lilla Karlsö, ta upp frågan vart 5 år är att undergräva respekten för naturreservat som en långsiktig skyddsform. Vad gäller Lilla Karlsö talar naturförhållandena i dag för ett utökat skydd, inte ett försämrat. Under senare år har öns känslighet ökat i och med att pilgrimsfalk blivit häckfågel, ett hundratal sälar uppehåller sig på ön och att havsörn gjort häckningsförberedelser. Samtidigt ökar aktiviteten från friluftslivet med framför allt paddling kring ön. Att luckra upp skyddet för Lilla Karlsös naturvärden är inte i naturvårdens intresse. Det är inte heller i friluftslivets intresse, eftersom ett försämrat skydd gör det svårare för de naturintresserade att få se dessa arter. Vi vet att Lilla Karlsös höga naturvärden uppfattas som ett konkurrensproblem för Stora Karlsöbolaget, men vi menar att det inte är utredningens uppdrag att tillvarata deras intressen.

• Länsstyrelsen tar ansvar för att en samordnad båttransport till Stora och Lilla Karlsö kommer till stånd och att infrastrukturen anpassas till detta. Länsförbundet bör sedan på jämbördiga villkor med Stora Karlsö, och med respekt för öarnas olika förutsättningar, gemensamt ta över transporten av besökare till öarna.

Vi har inget emot att **Länsstyrelsen får i uppdrag att ordna transportfrågan**, som Enander föreslår, men vi gör en helt annan bedömning om vad som är bästa lösningar. Om länsstyrelsen åtar sig att ordna transportfrågan flyttas en stor del av den kostnad som Naturskyddsföreningen annars skulle haft till länsstyrelsen, vilket är bra. Vi har inget emot en samordning med Stora Karlsötrafiken om parterna behandlas likvärdigt och naturvärden och naturupplevelse inte tar skada.

En troligt långsiktigt hållbar lösning är dock att satsa på en ny båt (inhyrd eller köpt) som utgår från Djupvik, och som i storlek passar hamnen i Djupvik och bryggan och nödangöringen på Lillön. Detta skulle även gynna Stora Karlsötrafiken för den båten kunde vara ett alternativ för dem under lågsäsong och ett komplement under högsäsong. Det skulle också vara en bättre lösning för att minska klimatpåverkan från båttrafiken. Det skulle innebära att man inte behöver göra onödiga och skadliga naturingrepp på ön. Vi motsätter oss tanken på investera i nya bryggkonstruktioner för att Stora Karlsöbåten ska kunna

angöra Lillön på ett säkert sätt. Det är inte ekonomiskt rimligt och innebär dessutom stora ingrepp i skyddad natur.

När länsförbundet uppvaktade landshövdingen visade det sig att hon aldrig fått en bred redovisning av problematiken med båtfrågan. Lite uppseendeväckande visade det sig, att inte heller berörda handläggare hade fått det! Landshövdingen såg mycket positivt på möjligheterna att stödja lokalsamhället med Djupvikalternativet. Vi är även helt säkra på det är bäst att trafikfrågan bedöms av dem som har bäst insikt i de praktiska och naturvårdsmässiga förhållandena. En ny båt med Djupvik som hemmahamn skulle också kunna ingå i en utveckling av Djupviksområdet. Det ger möjligheter till nya ekonomiska lösningar, exempelvis inom Leader-programmet.